

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ ТА МОЖЛИВИХ ШЛЯХІВ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Досліджено особливості розвитку сучасного ринку праці. Окреслено чинники, які впливають на його стан. Запропоновано шляхи вирішення проблем працевлаштування.

Ключові слова: безробіття, рівень безробіття, економічно активне населення, зайнятість, рівень зайнятості, вакансія, робоче місце, переселенці.

V. V. NIKULIN

Khmelnitsky National University

RESEARCH OF BASIC PROBLEMS OF UNEMPLOYMENT IN UKRAINE AND POSSIBLE WAYS OF THEIR DECISION

Peculiarities of the development of the modern labour market, including those are studied. The factors affecting its state are indicated. Some ways of solving the problem employment are proposed. It is considered enough of necessary profession. In connection with diminishing of free workings seating capacity through processes which take place in the economy of Ukraine, the problem of employment remains actual, that is why the purpose of this research is a comprehensive analysis of problem aspects of employment of population of Ukraine. Such problem, as unemployment, must not be ignored from the side of state power. The level of employment of population influences on health societies on the whole. Decisive steps from the side of the state, directed on stopping of growth of unemployment, are needed. A public policy foresees state job securities in a legislation, but their realization in the real life takes place without enthusiasm, by very slow rates. Such negative phenomenon needs careful attention and effective activity from the side of public organs and society on the whole. It is also necessary, that paid young people attention on the scarce professions of labour-market and sent the efforts in the receipt of knowledge on mastering of necessary for development of country specialities.

Keywords: unemployment, unemployment rate, economic active population, employment, level of employment, vacancy, workplace, migrants.

Постановка проблеми. Світовий досвід показує, що вихід країни з економічної кризи, зростання конкурентоспроможності національної економіки, можливе лише через реалізацію основних концепцій соціально-економічної політики розвитку України. Однією з основних складових соціально-економічної політики є проблема забезпечення людей робочими місцями, тобто боротьба з таким негативним явищем в розвитку економіки країни як безробіттям. З року в рік проблема безробіття набуває гострого значення і не втрачає своєї актуальності. Недосконала законодавча база, відсутність чіткої державної стратегії забезпечення зайнятості, невідповідність освітніх послуг з підготовки кадрового потенціалу реальним потребам економіки, слабкий механізм стимулювання роботодавців до працевлаштування безробітних людей перетворюють проблему безробіття на одну з найгостріших соціально-економічних проблем сучасної України. З огляду на це, виникає потреба в дослідженні даного соціального явища і знаходженні можливих шляхів її вирішення.

Формулювання мети статті. У зв'язку зі зменшенням кількості вільних робочих місць через процеси які відбуваються в економіці України, проблема працевлаштування залишається актуальною, тому метою даного дослідження є всебічний аналіз проблемних аспектів зайнятості населення України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань безробіття та працевлаштування займалися такі відомі економісти в Україні, як Д.Л. Богиня, О.Я. Грішнова, Е.М. Лібанова, М.С. Мутяк, В.В. Онікієнко, С.І. Пірожков, В.О. Покришук, Г.О. Радіонова та інші.

Виклад основного матеріалу. Низька ймовірність економічного зростання та кризові зміни в економічних прогнозах вплинули на світову ситуацію зайнятості. За оцінками Міжнародної організації праці в 2014 році по всьому світі перебували в стані безробіття більше 202 млн осіб, що, майже, на 5 млн більше за попередній рік. Масова частка зростання світового безробіття припадає на Східну та Південну Азію, які разом представляють більше 45 відсотків «нових» безробітних. Відзначається і подальше зростання безробіття на півдні Сахари та у Європі. З іншого боку, Латинська Америка додає менше 50000 додаткових безробітних до їх загального числа у світі, або близько 1 відсотка від загального збільшення безробіття в 2014 році.

В Європі безробіття становить, у середньому по країнах, 12,1%, і, на думку експертів, до кінця 2015 року воно не знизиться, а підвищиться до 12,3%. Світові лідери з безробіття серед країн ОЕСР теж європейці – Греція (27,4%), Іспанія (26,7%), Словаччина (14%), Італія (12,7%) та Ірландія (12,3%). Економічна ситуація в цих країнах продовжує погіршуватися, хоча і повільніше, ніж у 2012 році. З проблемних європейських країн, краще за інших йде справа в Португалії – безробіття тут поступово скорочується. У Франції безробіття становить 10,8%. Найнижчий рівень безробіття серед розвинених країн –

у Південній Кореї – 2,9%.

Краще йде справа з безробіттям в Південній Кореї, Норвегії, Японії, Німеччині, Швейцарії та Мексиці, хоча за останній час в країні Євросоюзу різко збільшився притік мігрантів з Близького Сходу та Африки в зв'язку з чим можна зробити висновок, що рівень безробіття не зменшиться [1].

Не виключення і Україна. Так, рівень безробіття в країні, розрахований за методологією Міжнародної організації праці, який визначається у відсотках як співвідношення чисельності безробітних віком 15–70 років до економічно активного населення відповідного віку, за підсумками 2014 року становив 9,7%, повідомляє Державна служба статистики України. За даними МОП, на початок 2014 року рівень безробіття становив 9% загальної кількості економічно активного населення країни.

В абсолютних цифрах кількість безробітних у цілому по країні на кінець 2014 року становила 1,8 млн осіб, а офіційно зареєстрованих 507 тисяч. Згідно з повідомленням Державної служби зайнятості, за підсумками минулого року кількість зайнятого населення в країні склала 18,1 млн чоловік. Це на 1,2 млн менше, ніж у 2013 році. У регіональному розрізі найвищий відсоток безробіття, за методологією МОП, зафіксовано у Житомирській області – 12,3% за підсумками 2014 року. Високі показники також продемонстрували Чернігівська область (12,1%), Тернопільська область (12%), Луганська область (11,8%), Полтавська область (11,8%), Рівненська область (11,7%) і Донецька область (11,3%). Найменший відсоток безробіття зафіксовано в Одеській області – 7% і в Києві – 7,2% [2].

Серед причин безробіття в Україні можна виділити наступні: небажання роботодавців приймати на роботу недосвідчену та некваліфіковану молодь; відсутність дійових стимулів для роботодавців при працевлаштуванні молоді; низькі офіційні зарплати, які пропонуються на робочих вакансіях; високий рівень корупції при влаштуванні на «престижні» вакансії, особливо в державних установах і на великих підприємствах.

Національному ринку праці України притаманні ряд проблем, а саме: зменшення кількості робочих місць через загальний стан економіки; значне податкове навантаження на бізнес з боку держави, яке не сприяє створенню нових робочих місць, зростанню оплати праці найманих працівників і призводить до неформальних трудових відносин; відсутність системи розподілу молодих фахівців на стажування або практику під час навчання і на роботу – після закінчення навчання; формальна розробка програм зайнятості та професійного навчання молодих працівників на загальнодержавному і регіональному рівнях тощо.

Згідно зі статтею 7 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» і Порядком надання роботодавцю дотації на створення додаткових робочих місць для працевлаштування безробітних, затвердженим наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 10.01.2001 р. у 2001–2012 рр. для заохочення роботодавців до створення додаткових робочих місць для працевлаштування осіб з соціально уразливих категорій громадян, або тих, які тривалий час мали статус безробітних, Державною службою зайнятості протягом календарного року надавалася дотація у вигляді компенсацій фактичних витрат на заробітну плату працівника і нарахувань на неї, але, на жаль, дію цього Порядку на сьогодні скасовано. Замість дотацій у новій редакції Закону України «Про зайнятість населення» названо чотири види компенсацій для роботодавців, а саме:

1. Компенсація в розмірі 50% суми внеску на загальнообов'язкове державне обов'язкове страхування у разі створення та укомплектування нового робочого місця з виплатою працівнику заробітної плати, яка становить не менше трьох мінімальних зарплат (на сьогодні мінімальна заробітна плата складає 1350 грн.). Такий розмір компенсації за працевлаштування безробітних осіб не влаштує сьогоdnішнього роботодавця так як витрати на створення нового робочого місця та витрати на оплату праці набагато перевищують розмір компенсації;

2. Відшкодування повного розміру єдиного соціального внеску роботодавцям, які працевлаштовують на нові робочі місця безробітних з числа соціально уразливих категорій громадян. Цей вид компенсації також особо не приваблює роботодавця так як така категорія людей, як правило, важко адаптується до умов праці і вони часто перебувають на лікарняних, а це в свою чергу призводить до втрати частини прибутку роботодавцем, отримання якого є основною метою його діяльності.

3. Відшкодування повного розміру єдиного соціального внеску суб'єктам малого підприємництва, які створюють нові робочі місця та проводять діяльність у пріоритетних видах економіки, але на жаль це стосується тільки малого бізнесу який працює у пріоритетних галузях економіки. Чисельність таких підприємств надзвичайно мала так як у пріоритетних галузях працюють, як правило, великі підприємства з якими мали підприємства конкурувати не в змозі і на зменшення загального рівня безробіття це не впливає.

4. Згідно постанови Кабінету Міністрів України від 08.09.2015 № 696 визначено порядок здійснення заходів сприяння зайнятості внутрішньо переміщених осіб визначено: « Компенсація витрат роботодавця на оплату праці виплачується щомісяця в розмірі фактичних витрат до яких відносять основну та додаткову заробітну плату, визначену відповідно до статті 2 Закону України «Про оплату праці», та суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, нарахованого на такі виплати на оплату праці внутрішньо переміщених осіб, прийнятих за направленням базових центрів зайнятості, але не вище середнього розміру заробітної плати штатного працівника, що склався у відповідному регіоні за минулий місяць, або обчисленої з неї відповідної суми в разі, коли особа працювала неповний місяць». [3]

Згідно з доповіддю Голова Держслужби зайнятості Ярослава Кашуби з початку антитерористичної операції більше мільйона жителів Донбасу були змушені покинути свої будинки й переїхати в інші регіони України. На тлі гострого дефіциту вакансій, зростаючого безробіття держава змогла надати робочі місця всього лише чотирьом тисячам переселенцям, але з цього мільйона лише 272 тисячі чоловік працездатного віку, а на облік в центр зайнятості стало всього 33,2 тисячі чоловік (рис. 1).

Рис. 1. Тимчасово переселені особи станом на 27 березня 2015 року [4]

Для того, щоб зменшити рівень безробіття необхідно вивчити ринок праці в Україні і зробити прогноз на майбутнє, з приводу того які фахівці будуть необхідні. На сьогоднішній день найбільш дефіцитними є фахівці "Айтішники". Їх затребуваність з часом буде все більше рости. Зростання галузі інформаційних технологій в Україні дуже динамічне і продовжиться мінімум до 2020 року. Так, темпи зростання ринку програмного забезпечення очікуються на рівні 17% в рік. Таким чином, в найближчі 5 років в ІТ-сфері буде створено більше 30 тис. нових робочих місць. І це тільки для фахівців, зайнятих в розробці програмного забезпечення. Адже "айтішник" потрібний практично в будь-яку, навіть невелику фірму. На другому місці знаходяться фахівці в області туризму. З кожним роком стає більше українців, які хочуть побачити світ далі за Туреччину і Єгипет. Тому область туризму буде дуже динамічна розвиватися. Особливу увагу варто приділити таким напрямом, як "зелений туризм" і "екзотичні країни". На третьому – фахівці в області страхування. Українці поки тільки починають відкривати для себе медичне і пенсійне страхування, страхування життя. Ця сфера, за прогнозами експертів, буде дуже динамічно розвиватися, а значить, страховики будуть дуже затребувані. Не відстають від попередніх професій і медики їх брак відчувають на собі як великі міста, так і села. Правда, це стосується, перш за все, медиків широкого профілю. Згідно з інформацією Головного управління охорони здоров'я і медичного забезпечення м. Києва, більше всього не вистачає сімейних лікарів, терапевтів, педіатрів, лікарів швидкої допомоги і лаборантів. За структурою медичної допомоги населенню, яку розробило і просуває Мінохоронздоров'я, ці професії повинні займати більше 90%. Інші 10% – вузькі фахівці. Катастрофічно не вистачає також фахівців інженерного профілю, починаючи від інженерів-проектувальників, конструкторів і закінчуючи керівниками технічної служби, начальниками виробництва. Згідно з прогнозами статистичних досліджень, через 5 років 68% професіоналів-інженерів, в даний час працюють на місцях, вийдуть на пенсію, а кадри, які повинні прийти на їх місце, не підготовлені. Заміна прийде тільки в розмірі 3,7% від необхідного числа працівників. Сьогодні в Україні спостерігається активний розвиток будівельної галузі. З кожним роком динаміка посилюється. Тому будівельники будь-якого профілю затребувані. Не відстають від будівельників і технологи з пошиття одягу і взуття. Сьогодні українців в основному одягають і взувають Туреччина, Китай і Польща. Українських підприємств, що займаються якісним пошиттям одягу і взуття, не так і багато. З появою нових інформаційних технологій буде все більше майданчиків для реклами, в зв'язку з чим завжди буде потреба в рекламі різних послуг. Найбільш перспективний напрям – інтернет-реклама і бренд-менеджмент (просування певних брендів). Коли бізнес стає прозорішим, необхідно відповідати міжнародним стандартам, прийнятим в діловому світі. Тому виникає потреба у фахівцях в області консалтингу, тобто у консультантах, які знають, як це зробити, вони в ціні зараз і будуть через 5 років. В зв'язку з чим молодому поколінню необхідно звернути свою увагу, в першу чергу, на перераховані вище дефіцитні професії.

Висновки. Така проблема, як безробіття, не повинна ігноруватись з боку державної влади. Рівень зайнятості населення впливає на здоров'я суспільства в цілому. Необхідні рішучі кроки з боку держави, направлені на припинення росту безробіття. Державна політика передбачає державні гарантії зайнятості в

законодавстві, але їх реалізація в реальне життя відбувається без ентузіазму, дуже повільними темпами. Таке негативне явище потребує ретельної уваги та ефективної діяльності з боку державних органів та суспільства в цілому. Також необхідно, щоб молодь звертали увагу на дефіцитні професії ринку праці і спрямовували свої зусилля в здобутті знань з освоєння необхідних для розвитку країни спеціальностей.

Література

1. Безробіття в розвинутих країнах світу: факти і прогнози [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dcz.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=306284&cat_id=124867
2. В Україні майже 2 мільйони безробітних [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economics.unian.ua/soc/1061541-v-ukrajini-mayje-2-milyoni-bezrobotnih.html>
3. Торжевський М.В. Проблеми безробіття молоді та напрями їх вирішення / М.В. Торжевський // Економіка України. – 2014. – № 1. – С. 87–96.
4. Голова Держслужби зайнятості Ярослав Кашуба: Західна Україна готова забрати професійних шахтарів з Донбасу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dcz.gov.ua/kha/control/uk/publish/printable_article;jsessionid=83AD6AF6A1C3E16350695AB41D9E7C4E?art_id=55002

Надійшла 28.09.2015; рецензент: д. е. н. Ведерніков М. Д.